

DOI: 10.62229/rst/8.1/19

Mario Vargas Llosa în dialog cu Gabriel Liiceanu, *Chipuri ale răului în lumea de azi. Ficțiunea ca necesitate vitală*, traduceri de Ileana Scipione și Olivia Petrescu, București, 2024, Editura Humanitas, ISBN 978-606-097-495-6, 106 p.

În câte feluri ficțiunile, în forme fragmentate, intermitente, intră în dialog cu realitatea și o modelează, generându-i o aură mobilă, din care iradiază coduri ale civilizației, ale înțelegerii variațiilor proximității și a tot ceea ce numim, convențional, cultură, ca spațiu al întâlnirii? Problemele pe care Mario Vargas Llosa le analizează în unele răspunsuri din convorbirile cuprinse în volumul *Chipuri ale răului în lumea de astăzi. Ficțiunea ca necesitate vitală* fuseseră altfel formulate de către José Ortega y Gasset în *Studii despre iubire*, orientate înspre o viziune asupra reprezentărilor culturale ale erotismului în arta și în literatura europene. Una dintre fracturile în evoluția acestui fenomen era, pentru Ortega y Gasset, emergența unei micro-societăți curteneste, care generează un model de iubire prin care se proiectează un tipar specific al raporturilor umane, stimulat de fantezia unui ideal, a unui „erotism spiritualist” ce răspunde unei atenții dublate de năzuință: „La om, a vedea lucrurile [...] înseamnă totdeauna a le completa. Încă Descartes observa că atunci când, deschizând fereastra, credea că vede trecând oameni pe stradă, comitea o inexactitate. Ce vedea în definitiv? *Chapeaux et manteaux : rien de plus.* [...] Strict vorbind, nu există nimeni care să vadă lucrurile în realitatea lor nudă.” (*Studii despre iubire*, Humanitas, București, 1995, p. 31) Elementul particular al protocolului curtenesc, prin care începe să se cristalizeze și cadrul general al culturii europene, este dat de condiția ca în chimia creației imaginare să se asocieze și entuziasmul, encomionul, o stare de exaltare, prin care distanța față de celălalt ajunge să fie populată de fantezie.

Iubirea este, pentru Ortega y Gasset, un act tranzitiv, prin care imaginea ce fascinează este investită aproape simultan și nefiltrat cu așteptări și cu fracțiuni din profilul observatorului. În același fel, cultura, ca obiect dinamic spre care sunt conduse energii codificate ce stau mărturie pentru transformările dintr-o epocă, apare ca un construct în parte ancorat în realitatea ce poate fi observată, reținută cu o formă aparte de atenție și investită apoi cu haloul unei expresii subiective. Acest halou este uneori amplificat de ambiția de a răsturna criteriul obiectiv din care se construiește – este, de altfel, un reper în definirea utopiilor, concept pe care Mario Vargas Llosa îl urmărise și în articolele sale din *Arme și utopii. Viziuni despre America Latină* (Humanitas, București, 2013). Natura bivalentă a utopiilor este, însă, exigentă și solicită continuu un discernământ lipsit de părtinire, cu precădere din partea acelor ce își asumă idei menite să îi conducă pe cei mulți. În *Chipuri ale răului în ziua de azi*, Mario Vargas Llosa semnalează tocmai esența emoțională a utopiilor, care „fac parte din condiția umană, din visele și poftele noastre, din dorințele noastre. Dar, pe de altă parte, de câte ori utopia încearcă să

se materializeze în termeni sociali, apar violența, suferința. Evident, soluția trebuie să fie eradicarea utopiei din viața socială și politică, pentru că acolo ea devine utopie colectivă și se dovedește sângeroasă și distrugătoare. Ceea ce nu se întâmplă dacă utopia nu este trăită, ci doar visată. De exemplu în artă. Arta este o utopie materializată.” În alte cuvinte, utopia este un construct ce nu trebuie să-și depășească niciodată condiția de experiment, de ipoteză – fructuoasă ca proiect, stimulativă ca un cocon al unui exercițiu de imaginație, coerentă în măsura în care își denunță limitele și apartenența la virtual, utopia este ușor convertibilă în amenințare ontologică, atunci când încearcă să se instaureze ca o contrapondere plauzibilă a realității. Misiunea artistului, precum și a celui care, intitulându-se intelectual, garantează implicit controlul asupra litigiilor dintre realitate și ficțiune, exercitând un arbitraj asupra claselor și conținuturilor naturale, se modifică atunci când substanța și mandatul său suferă contaminări ideologice: „Viața nu-i făcută din cuvinte. Literatura în schimb este. Viața concretizează lucrurile, dar cuvintele nu concretizează lucrurile, ele rămân mereu într-un soi de nebuloasă, care lasă o marjă amplă de interpretare, permițând lecturi diferite ale acelor citite.” Formula primordial magic-performativă a ficțiunii este astfel enunțată ca negativ, pentru că ea apare ca o substanță de contrast necesară în descoperirea a ceea ce este potențial în lume. Este, însă, fundamental periculoasă dacă se autorizează să-și depășească condiția, să devină realitate, să părăsească laboratorul în care a fost creată, revendicându-și dreptul la concretizare. Lumea poate respira în cadre armonioase, atunci când nu există transgresiuni ale mandatului fiecărui obiect natural ori cultural, căruia i-a fost arondată o funcție, unul să instituie sens, altul să inspire și să revele. Două exemple pe care le formulează Mario Vargas Llosa descriu discrepanța dintre diverse formule ale voluptății expresiei și miza realității: „Când intri în lumea lui Góngora, pătrunzi într-un spațiu atât de diferit de lumea în care trăiești, în care totul e muzică, culoare, senzație, și unde, în spatele tramei sălbatice în care este organizată gândirea, descoperi treptat peisaje de vis, o lume care te face să trăiești paradisul, un paradis laic de frumusețe, eleganță, coerență, raționalitate. Ei bine, aceasta e o utopie, o lume perfectă. Iar această lume perfectă ne îmbogățește într-un fel anume sensibilitatea, ne predispune la frumusețe, și cum ar putea ea să ne aducă prejudicii?” Al doilea exemplu de reverie formalizată, deși apropiată de delir, are o funcție expiatorie, pentru Mario Vargas Llosa: și Marchizul de Sade descrie experiențe extreme ale violenței împotriva naturii, iar faptul de a le lăsa să se decanteze în limitele unui laborator al imaginației reduce șansele ca ele să se concretizeze, să se împlinescă în spectrul realității. Literatura – și arta, într-un sens extins – apare în această viziune ca formă de decompresie a unui fond atavic.

În componenta ei luminoasă și autentic creativă, degajată de altă funcție, cultura în sens larg generează un statut distinct fondului emoțional ce dă identitate civilizației. Teza lui Vargas Llosa, pentru care obiectul cultural rezultă din

prelucrarea percepției iubirii, revine la ideea lui Ortega y Gasset, cel care sugera că reprezentarea erotismului ca idee și ca ideal structurează imaginarul european. Individul se detașează de nebuloasa tribului, de propria anomie prin efortul de a-și rafina discursul asupra iubirii și prin consecvența cu care înțelege să trăiască în acord cu definiția pe care i-o dă, proiectând-o apoi în dinamica unui cotidian. Din subramificațiile acestei înțelegeri asupra protocolului iubirii, derivă pe de o parte, codurile politetii și cultura respectului pentru celălalt și pentru povestea pe care el o poate conține, pe de alta, o instituție a memoriei inventate, care este corpul în continuă expansiune al ficțiunii.

Laura Dumitrescu

Universitatea din București
laura.dumitrescu@litere.unibuc.ro

DOI: 10.62229/rst/8.1/20

Bine ați venit în România! Ghid introductiv pentru profesorii de limba română care lucrează cu elevii din familii de refugiați, Volumul 1, Ediție revizuită, Revizor de specialitate: Ionuț Geană, București, 2024, Editura Universității din București, 164 p., ISBN: 978-606-16-1492-9.

În contextul evoluțiilor geopolitice recente din Ucraina, România a devenit o a doua casă pentru cetățenii ucraineni care au fost nevoiți să își abandoneze țara. Prin urmare, cunoașterea limbii țării adoptive, fie și temporar sau tranzitoriu, reprezintă cheia unei comunicări interpersonale și, de ce nu?, interculturale de succes. În acest scop, Ionuț Geană, conferențiar universitar doctor la Facultatea de Litere a Universității din București și cercetător la Institutul de Lingvistică „Jorgu Iordan-Al. Rosetti” al Academiei Române, profesor cu o remarcabilă experiență în predarea limbii române ca limbă străină, a editat acest instrument educațional care permite integrarea lingvistică a copiilor refugiați, ușurându-le învățarea limbii române, printr-o abordare aplicativă și interactivă.

Cartea este structurată în trei capitole, fiecare având ca obiectiv stimularea competențelor fundamentale de comunicare, ajutându-i pe copii să asimileze și să exerseze vocabularul și structurile gramaticale minimale în situații de comunicare spontane, într-o manieră atractivă.

Capitolul unu, *Cine sunt eu?*, oferă informații referitoare la alfabetul limbii române, verbele *a fi* și *a avea*, numeralele cardinale de la 1 la 20, singularul și pluralul substantivelor, formule de salut, ocupații, nume de orașe și de țări, naționalități, câmpul lexical al vestimentației.

Din următorul capitol, organizat în trei părți (*Unde avem curs?*, *Unde stai?*, *Unde mergem acum?*), elevii învață elementele lexicale și gramaticale necesare